

Kıyasın Geçerliliğinde İlet ve Hikmet Tartışmaları

Hatice Köse

 <https://orcid.org/0009-0002-6418-7700> | haticekose895@gmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Yaşar Yiğit

 <https://orcid.org/0000-0002-2152-524X> | dryasar66@gmail.com
Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

İslam hukukunda şeri hükümler doğrudan naslarda yer alan ve doğrudan naslarda yer alanla ortak illeti taşıyan olmak üzere iki kısımdır. Bu sebeple müçtehidin hüküm istinbatında bulunurken naslardan yola çıkarak sonuca ulaşması gerekli görülmektedir. Ancak bu her zaman kolay olmayabilir. Zira illet her zaman nasta bizzat zikredilmeyebilir ve müçtehit onu kolay bir şekilde tespit edemeyebilir. Nitekim kamu, şahıs ve aile hukukunda yönelik her bir hükmün naslarda yer alamayacağı yadsınamaz bir gerçekliktir. Çünkü değişen zaman ve oluşan şartlar karşısında nasların sınırlı olması bunu zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla hükümlerin bir kısmı naslarda açık bir şekilde mevcut iken diğer bir kısmı dolaylı olarak yer almakta olup delâlet yöntemiyle anlaşılacak mahiyetteki metinlerde bulunmaktadır. Bu durumda İslam hukukçularına sınırlı sayıdaki naslardan yola çıkarak sınırsız olay ve probleme çözüm bulma görevi düşmektedir ki bunun kolay olmayacağı açıktır. İşte bu noktada ortaya çıkan sorunların çözümünde Kitap, Sünnet ve İcma' gibi deliller yanında bilinenden hareketle bilinmeyene ulaşip yeni sorunlara çözüm üretecek nitelikte bir delil daha gündeme gelmektedir ki o da kıyastır. İslam hukukunda hükümler genel olarak teabbüdî ve ta'lîlî olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Taabbudi olarak nitelenen hükümler, Şari'in hükmü vazetme ereğçelerinin hikmeti bilinmeyen dolayısıyla mahiyeti itibariyle ictihada kapalı alanı kuşatan hükümlerdir. Ta'îlî hükümler ise vazolunma amaç ve gayelerinin şer'i naslarda illeti ve hikmeti açıkça yer alan ve bildirilen bu itibarla ictihada açık alanı teşkil eden hükümlerdir. Bu anlamda ta'lîl fıkıh usulünde bir hükmün illetinin tespit edilmesi, sebep ve hikmetlerinin açığa çıkarılması anlamına gelmektedir. İşte sınırlı sayıda mevcut naslarla sınırsız vaka ve sorunlara çözüm bulmak ancak ta'lîlle mümkündür. Buradan da anlaşılacağı üzere nasların illet ve hikmetlerinin belirlenmesi genelde İslam hukuku için özelde ise kıyas yoluyla hüküm istinbatı için oldukça önem arz etmektedir. Peki, bilinenden hareketle bilinmeyen hususlara çözüm üretmek için kullanılan kıyas metodunda hükümleri ta'lîl ederken hikmet mi yoksa illet mi tercih edilmelidir? Çalışmamızda öncelikle konunun daha iyi anlaşılması bakımından hikmet ve illet kavramlarının sözlük ve terim anlamları yanında iki kavramın mukayesesi ve özellikleri üzerinde durulmuş ardından da hikmet ile ta'lîlin imkânı tartışılıp fukahânın görüşleri gerekçeleriyle birlikte ele alınmıştır. Çalışmamız, hikmetin illet yerine kullanılıp kullanılamayacağı ve konu hakkındaki yaklaşımların analizi bakımından önemi haizdir. Bununla birlikte çalışmada klasik kaynaklar başta olmak üzere konumuz ile ilgili yazılmış tez, bildiri ve makalelerden yararlanılmıştır. Bu bağlamda klasik

ve çağdaş yaklaşımların karşılaştırılması yapılmıştır. Ezmanın tegayyürü ile ahkâmın tegayyürü inkâr olunamaz prensibini bir ilke olarak benimseyen alimlerimiz hükümlerin istinbatında illet haricinde hikmetin de söz konusu olabileceğini savunmuşlardır. Bunun yanında illetin çok daha yaygın kullanıldığı ve somut sonuçlara götürdüğü gerçeği ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İslam Hukuku, Fıkıh Usulü, Kıyas, İlet, Ta'lil, Hikmet.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Kıyasın Geçerliliğinde İlet ve Hikmet Tartışmaları" adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	25.07.2023
Kabul Tarihi	10.08.2023
Yayın Tarihi	11.08.2023
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat, Sanat ve Beşeri Bilimler, Felsefe, Mantık
Araştırma Alanı	İslam Hukuku
Sempozyum	:
Adı	3. Türkiye Sosyal Bilimler Sempzyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/511
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	22. Oturum - 30 Ağustos 2023 Çarşamba 17:00 - 18:30
Telif Hakkı	© 2023 Hatice Köse - Yaşar Yiğit. Yazarlar telif hakkını elinde tutarak yayıncıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayıncı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Köse, Hatice - Yiğit, Yaşar. "Kıyasın Geçerliliğinde İlet ve Hikmet Tartışmaları". 3. <i>Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı</i> . ed. Abdullah Demir. 305-308. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54

The Discussions on Illah and Hikmah in the Context of the Validity of Qiyās

Hatice Köse

 <https://orcid.org/0009-0002-6418-7700> | haticekose895@gmail.com
Master's Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Yaşar Yiğit

 <https://orcid.org/0000-0002-2152-524X> | dryasar66@gmail.com
Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Abstract

In Islamic jurisprudence, there are two categories of legal rule (al- hukm al-shar'î): those that are directly contained in the designations (naşş) and those that are directly contained in the designations and have a common cause. For this reason, it is considered necessary for the mujtahid to reach a conclusion by starting from the designations while deducing a judgement. However, this may not always be easy. Because the cause may not always be mentioned in a designation itself, and the mujtahid may not be able to identify it easily. In fact, it is indisputable that the designations do not contain all legal rules pertaining to public, personal, and family law. This is due to the limiting character of the written law in the face of changing times and conditions. As a result, while some laws are explicitly stated in the designations, others are implicitly stated in texts that may be comprehended through the method of inference (dalalah). In this circumstance, Islamic jurists must solve endless events and problems using a restricted number of designations, which will undoubtedly be difficult. At this point, in addition to the proofs from the Qur'ân, Sunnah, and Ijma' in solving the difficulties that arise, another proof comes to the agenda that can reach the unknown based on the known and generate solutions to new problems, and that is syllogism (qiyās). In Islamic jurisprudence, legal rules are generally divided into two categories: taa'bbudî and ta'lîlî. The first is for judgments that, by definition, are not open to ijtiḥad, because the wisdom of the Shari's grounds for issuing the ruling is unknown. Ta'lîlî rulings, on the other hand, are those whose aim and purposes are clearly indicated in the designations and whose reason and wisdom are explicitly expressed in the Scripture, and so provide an open door for ijtiḥad. In this sense, ta'lîl means the determination of the cause of a ruling in the methodology of Islamic jurisprudence and the disclosure of its reasons and wisdom. It is only possible to find solutions to unlimited cases and problems with a limited number of existing narrations through ta'lîl. As can be seen from this, determining the causes and wisdom of the designations is critical in Islamic jurisprudence in general, and in the deduction of judgements using syllogism in particular. So, while applying ta'lîl to judgments, should wisdom or cause be favoured in the syllogism approach, which is utilized to develop solutions to unknown difficulties based on what is known? In this study, the dictionary and terminological meanings of the concepts of hikmah (wisdom) and illah (cause), as well as the comparison and characteristics of the two concepts, are highlighted first, and then the possibility of ta'lîl with wisdom is

discussed, along with the opinions of the jurists and their justifications. This research is significant in terms of determining whether wisdom may be utilized instead of cause and analyzing various approaches to the problem. Furthermore, classical literature, particularly theses, papers, and articles written on the subject, are used in the study. Classical and modern methods are contrasted in this context. Our scholars, who have adopted the premise that the change of time and the changing of norms cannot be rejected, have contended that wisdom, in addition to the cause, can be called into question in the deduction of judgments. Furthermore, the reality that the cause is being employed much more extensively and producing tangible benefits comes to the fore.

Keywords

Islamic Law, Methodology of Islamic Jurisprudence, Qiyās, İllah (Cause), Ta'lil, Hikmah (Wisdom).

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “The Discussions on İllah and Hikmah in the Context of the Validity of Qiyās” presented at the 3rd Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2023-07-25
Accepted	2023-08-10
Published	2023-08-11
Category	Art & Humanities, Religion & Theology, Art & Humanities, Philosophy, Logic
Research Area	Religious Studies, Islamic Law
Conference	:
Title	The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/511
Location & Date	Online - August 26-31, 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 22 - August 30, 2023, Wednesday 17:00 - 18:30
Copyright	© 2023 Hatice Köse - Yaşar Yiğit. The authors retain the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Köse, Hatice - Yiğit, Yaşar. “The Discussions on İllah and Hikmah in the Context of the Validity of Qiyās”. <i>The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences: The Book of Abstracts</i> . ed. Abdullah Demir. 305-308. Ankara: Oku Okut Press, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54